

POSTANOWIENIE

Dnia 14 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania S. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 14 września 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 22 czerwca 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. przyznaje adwokatowi R. J. od Skarbu Państwa - Sądowi Apelacyjnemu w (...) kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Decyzją z 23 stycznia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. (organ rentowy) nie odstąpił od żądania od S. M. (wnioskodawca) zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w wysokości 30.107,31 zł.

Wnioskodawca zaskarżył powyższą decyzję organu rentowego odwołaniem w całości, wnosząc o jej zmianę i umorzenie należności. W uzasadnieniu wnioskodawca powołał się na swoją złą sytuację majątkową oraz problemy zdrowotne.

Wyrokiem z 14 czerwca 2018 r., IV U (...) Sąd Okręgowy w K. oddalił odwołanie wnioskodawcy. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca posiada zadłużenie z tytułu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego w łącznej kwocie 30.107,31 zł. Wnioskodawca ma ustalone prawo do renty w wysokości 910,77 zł brutto. Jest współwłaścicielem domu, właścicielem dwóch działek, w tym jednej budowlanej, i samochodu. Dalej Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca mieszka z synem, który od 24 sierpnia 2017 r. był osobą bezrobotną pobierającą zasiłek, a w październiku 2017 r. miał wypadek samochodowy, nie wnioskował jednak w związku z tym o rentę z tytułu niezdolności do pracy. Drugi syn wnioskodawcy był zatrudniony od 18 stycznia 2017 r. do 8 listopada 2017 r., aktualnie nie jest ubezpieczony. Łączny dochód w gospodarstwie wynosi 1.122,50 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zmianami, dalej jako ustawa systemowa) posługuje się pojęciem okoliczności „szczególnie uzasadnionych” należy zatem uznać, że przypadki jego zastosowania powinny mieć charakter wyjątkowy, a sam przepis nie powinien być interpretowany rozszerzająco. W ramach katalogu przykładowych okoliczności uzasadniających stosowanie ulg wskazuje się między innymi: 1) brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zwrotu świadczeń; 2) ustalenie, że w przypadku zwrotu świadczeń osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania; 3) ciężką chorobę powodującą niezdolność do pracy lub niepełnosprawność osoby zobowiązanej, członka jej rodziny lub innej osoby pozostającej na jej utrzymaniu; 4) wiek osoby zobowiązanej; 5) zdarzenia losowe (kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe) powodujące szczególne trudności w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej.

Zdaniem Sądu Okręgowego w okolicznościach niniejszej sprawy materiał dowodowy nie pozwala na ustalenie, że sytuacja rodzinna, finansowa czy zdrowotna wnioskodawcy wskazuje na zaistnienie szczególnie uzasadnionych okoliczności pozwalających na odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Wnioskodawca nie pracuje zarobkowo, osiąga jednak

dochody z tytułu pobieranego świadczenia rentowego. Łączny dochód gospodarstwa domowego, w którym zamieszkuje z dwoma synami wynosi 1.122,50 zł netto. Wnioskodawca posiada majątek ruchomy i nieruchomy. Jest właścicielem dwóch nieruchomości gruntowych, współwłaścicielem nieruchomości gruntowej zabudowanej i właścicielem samochodu. Okoliczność, że obecnie nie pracuje czy też, że zmagają się z problemami zdrowotnymi, nie może sama w sobie uzasadniać odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Ponadto wnioskodawca może złożyć wniosek o rozłożenie zadłużenia na raty możliwe dla niego do spłaty.

Wyrokiem z 22 czerwca 2020 r., III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację wnioskodawcy. Sąd Apelacyjny stwierdził, że w przedmiotowej sprawie spór sprowadzał się do rozstrzygnięcia kwestii odstąpienia przez organ rentowy od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego szczególne okoliczności wymienione w art. 84 systemowej, to wyjątkowe przypadki, kiedy ubezpieczony ze względu na stan zdrowia, brak pracy, tragiczne zdarzenie losowe, sytuację rodzinną, znalazł się w takiej sytuacji, że zwrot nienależnego świadczenia uniemożliwi bądź znacznie utrudni mu bieżące funkcjonowanie i zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że wnioskodawca nie pracuje zarobkowo, ale osiąga dochody z tytułu pobieranego świadczenia rentowego, prowadząc wspólne gospodarstwo domowe z dwoma synami. Dochód z tytułu świadczenia rentowego pozwala na skuteczne prowadzenie egzekucji (dokonywane są regularne potrącenia), zgodnie z zasadą poszanowania minimum egzystencji, co stanowi wyraz ochrony dłużnika w procesie dochodzenia zaległości. Zasada ta dopuszcza prowadzenie egzekucji z majątku zobowiązanego tylko w zakresie, w którym nie zostanie zagrożone minimum utrzymania, a kwoty wolne od zajęć są ustalone przepisami prawa. Niewątpliwie sytuacja życiowa wnioskodawcy w ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest łatwa, jednakże nie można zapomnieć, że wypłacony zasiłek chorobowy był świadczeniem nienależnym i dlatego podlega zwrotowi. Okoliczność, że wnioskodawca ponosi wydatki związane z leczeniem nie przesądza, by zachodziły szczególnie uzasadnione okoliczności, które powodować mogą odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Wnioskodawca zaskarżył powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na przesłance jej oczywistej zasadności, której skarżący upatruje w naruszeniu przez Sąd Apelacyjny art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej przez nieuwzględnienie sytuacji materialnej, rodzinnej oraz zdrowotnej, a także możliwości podjęcia pracy zarobkowej przez wnioskodawcę.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem kolejnym środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Jako przyczynę uzasadniającą przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania, wnioskodawca wskazał oczywistą zasadność skargi (art. 398⁹ § 1

pkt 4 k.p.c.). Sąd Najwyższy stwierdza, że powołanie się na oczywistą zasadność skargi wymagałoby przedstawienia tego, w czym się ona wyraża oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Chodzi tu o wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364).

W niniejszej sprawie sytuacja taka nie występuje. Stanowisko wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego rozpatrywaną skargą kasacyjną wyroku Sądu Apelacyjnego wynika z oceny, zgodnie z którą wnioskodawca nie przedstawił okoliczności niezależnych i obiektywnych, wywołujących skutki w jego sferze materialnej i życiowej, które uzasadniałyby odstąpienie przez organ rentowy od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Za takie szczególne okoliczności – w ocenie Sądu drugiej instancji – nie można było uznać pozostawanie bez pracy i uzyskiwania przychodu tylko z tytułu renty oraz problemów zdrowotnych. Powyżej przedstawione okoliczności stanowiły płaszczyznę do zastosowania w sprawie art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej. Wnioskodawca nie przedstawił w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania argumentacji, którą wykazałby oczywistą zasadność jego skargi kasacyjnej w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., czyli rażące, ewidentne naruszenia art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej, którego zastosowanie w takiej sprawie jak niniejsza opiera się na ocenie nieostrych przesłanek, co ze swej istoty wręcz wyklucza kwalifikowane naruszenie takiego przepisu przez Sądy. Wnioskodawca w skardze kasacyjnej ograniczył się jedynie do dokonania odmiennej niż uczynił to Sąd drugiej instancji sytuacji bytowej, co można uznać jedynie za polemikę z argumentacją leżącą u podstaw oceny prawnej dokonanej w niniejszej sprawie przez Sądy obu instancji i co nie prowadzi do stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa materialnego.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

